

موسیقی و تحلیل
بررسی و تحلیل
پژوهش و نگارش: سید حسین میثمی
(از دوران صفوی تا اواخر قاجار)
جلد نخست

www.ketab.ir

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران	
حوزه هنرهای سنتی استان قزوین	
	بررسی و تحلیل موسیقی کلاسیک قزوین (از دوران صفوی تا اواخر قاجار)
پژوهش و نگارش: دکتر سید حسین میثی	
چاپ: صحافی و لیتوگرافی: کارگاه گرافیک فرکافی اول: ۱۳۹۲ شمارگان: ۲۵۰۰ نسخه شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۷۸۰-۰۵-۰۱ هفت: +۰۲۱۸۸۸۸۸۸۸	
نقل کتاب به کتابخانه منوط به اجازه رسمی از ناشر است.	
سرشناسه: میثی، سید حسین، ۱۳۶۴ -، گردآورنده عنوان و نام مداور: تحلیل موسیقی کلاسیک قزوین (از دوره صفوی تا اواخر قاجار) / پژوهش و نگارش: سید حسین میثی، مرکز موسیقی حوزه هنری (سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران) مشخصات نشر: تهران: نشر ...، ۱۳۹۰. مشخصات ظاهری: ۲۲۲	
ISBN: 978 - 600 - 175 - 515 -	
وضعیت فهرست نویسی: فیا عنوان دیگر: نوحه خوانی در نوشتار - موضوع: موسیقی -- متن ها موضوع: موسیقی -- ایران -- موضوع: موسیقی -- ایران -- موضوع: موسیقی -- ایران -- پارسیون موضوع: مداحان -- ایران -- شناسه افزوده: سازمان تبلیغات اسلامی، حوزه هنری، مرکز موسیقی شناسه افزوده: شرکت انتشارات سوره مهر رده بندی کنگره: ۱۳۹۰/۵۴۴/۴۰۷۱/PIR رده بندی دیویی: ۸۸۱/۶۲۰۸ شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۵۲۴۸	
نشانی: بهار، خیابان حافظ، خیابان رشته پلاک ۲۲ ۱۵۸۱۵ - ۱۴۴ تلفن: ۶۱۹۴۲ سامانه پیامک: ۳۰۰۵۳۱۹ تلفن مرکز بختی (پنج خط): ۶۶۶۶۰۹۹۳ فکس: ۶۶۶۶۹۹۵ www.iricap.com	

فهرسـت

۱۱	پیشگفتار
۱۱	سپاسگزاری از افراد، مؤسسات و نهادهای
۱۳	چکیده
۱۴	واژگان کلیدی
۱۴	فهرست اختصارات
۱۵	کلیات
۱۵	۱. طرح مسئله
۱۶	۲. هدف و ضرورت تحقیق
۱۶	۳. چارچوب نظری و مدل تحلیلی
۱۷	۱-۳ مدل مریام - رایس
۱۷	۲-۳ استفاده عملی از چارچوب نظری فوق
۲۷	۳-۳ آرگنوفوژی و سیستم انتخابی
۲۸	۴. روش تحقیق، شیوه‌های گردآوری اطلاعات و شیوه ارجاع دادن
۲۸	۵. پیشینه تحقیق
۳۱	۶. نکات مهم
۳۲	پی‌نوشت کلیات

فصل اول: دوران نخست صفوی ۳۳

۳۵	مقدمه
۳۸	۱. نگرش
۴۲	۲. رفتار
۴۲	۱-۲ رفتار اجتماعی
۴۷	طبقه‌بندی اجتماعی اهل موسیقی
۴۸	افراد غیر حرفه‌ای
۵۱	حرفه‌ای
۵۲	حافظان، خوانندگان و گویندگان
۵۶	موسیقی‌دانان
۷۵	ادوار موسیقی
۵۷	موسیقی رازی
۶۲	موسیقی سنا
۶۷	سازها و فنون نوازندگی
۷۸	۳. موسیقی
۷۸	تأثیر نیروهای اجتماعی
۸۱	موسیقی‌شناسان و منابع
۸۴	نظام موسیقایی
۸۴	سیستم مدال ادوار نغمگی
۸۷	اصول
۹۳	اقسام تصانیف

فصل دوم: دوران دوم صفوی ۰۱

۱	مقدمه
۴	۱. نگرش
۱	۲. رفتار
۱۲	۱-۲ رفتار اجتماعی
۱۱۳	طبقه‌بندی اجتماعی اهل موسیقی
۱۱۴	افراد غیر حرفه‌ای
۱۲۱	افراد حرفه‌ای

۱۲۱	حافظان، خوانندگان و گویندگان
۱۲۴	سازندگان
۱۲۵	مصنفان
۱۲۷	۲-۲ رفتار فیزیکی
۱۲۷	موسیقی آوازی
۱۳۳	موسیقی سازی
۱۳۸	سازها و فنون نوازندگی
۱۵۰	تأثیرات اجتماعی
۱۵۰	تأثیرات فرهنگی اجتماعی
۱۵۲	تأثیرات سیاسی و منابع
۱۵۶	سیاست‌های فرهنگی
۱۵۶	سیاست‌های ادبی
۱۶۳	اصول
۱۶۸	انقسام تصانیف

فصل سوم: دوران مکتب صوفی ۱۷۵

۱۷۷	مقدمه
۱۷۹	۱. نگرش
۱۸۴	۲. رفتار
۱۸۴	۲-۲ رفتار اجتماعی
۱۹۰	طبقه‌بندی اجتماعی اهل موسیقی
۱۹۰	افراد غیر حرفه‌ای
۱۹۲	افراد حرفه‌ای
۱۹۲	حافظان، خوانندگان و گویندگان
۱۹۵	سازندگان
۱۹۱	مصنفان
۱۹۸	۲-۲ رفتار فیزیکی
۱۹۸	موسیقی آوازی
۲۰۴	موسیقی سازی
۲۰۸	سازها و فنون نوازندگی
۲۲۴	۳. موسیقی

۲۲۴	تأثیر نیروهای اجتماعی
۲۲۶	موسیقی‌شناسان و منابع
۲۳۲	نظام موسیقایی
۲۳۲	سیستم مدال ادوار نغمگی
۲۳۷	اصول
۲۳۹	اقسام تصانیف

فصل چهارم: دوران اول قاجار ۲۴۵

۲۴۷	مقدمه
۲۴۸	۱. نگرش
۲۵۱	۲. رفتار
۲۵۱	۳. رن
۲۵۳	۴. حضور اجتماعی و هنر موسیقی
۲۵۴	۵. فرد و غیره
۲۵۶	۶. افراد حرفه‌ای
۲۵۷	۷. خوانندگان، خوانندگان و نوازندگان
۲۶۲	۸. نوازندگان حرفه‌ای
۲۶۳	۹. رفتار فیزیکی
۲۶۳	۱۰. موسیقی آوازی
۲۶۷	۱۱. موسیقی سازی
۲۶۹	۱۲. سازها و فنون نوازندگی
۲۷۵	۱۳. موسیقی
۲۷۵	تأثیر نیروهای اجتماعی
۲۷۷	موسیقی‌شناسان و منابع
۲۷۷	نظام موسیقایی
۲۷۷	سیستم مدال دستگاه‌ها
۲۷۷	اوزان
۲۷۷	اقسام قطعات سازی و آوازی ضربی

فصل پنجم: دوران دوم قاجار ۲۹۵

۲۹۷	مقدمه
۲۹۸	۱. نگرش

۳۰۲	۲. رفتار.....
۳۰۲	۲-۱. رفتار اجتماعی.....
۳۰۷	طبقه‌بندی اجتماعی اهل موسیقی.....
۳۰۸	افراد غیر حرفه‌ای.....
۳۱۹	افراد حرفه‌ای.....
۳۲۰	آوازخوانان و تصنیف‌خوانان.....
۳۳۰	تغزیه‌خوانان.....
۳۴۱	بندگی حرفه‌ای.....
۳۴۶	مصداق.....
۳۵۲	۲-۲. رفتار فنی.....
۳۵۲	موسیقی‌سازی.....
۳۵۷	موسیقی ساز.....
۳۵۹	سازها و سازآوران.....
۳۷۱	۳. موسیقی.....
۳۷۱	تأثیر نیروهای اجتماعی.....
۳۷۲	موسیقی‌شناسان و منابع.....
۳۷۴	نظام موسیقایی.....
۳۷۴	سیستم مدال دستگاه‌ها.....
۳۸۶	آوران.....
۳۸۸	اقسام قطعات سازی و آوازی ضربی.....
۳۹۷	نتیجه‌گیری.....
۴۰۱	پی‌نوشت‌های متن.....
۴۰۳	فهرست جدول‌ها.....
۴۰۳	فهرست شکل‌ها.....
۴۱۵	منابع.....
۴۱۵	منابع تاریخی.....
۴۱۹	تذکره‌ها.....
۴۲۱	سفرنامه‌ها.....
۴۲۲	منابع تغزیه و مذهبی.....
۴۲۳	مقالات، گزارش‌ها و چکیده‌ها.....
۴۲۴	مصاحبه‌های چاپ‌شده.....

۴۲۴	منابع صوتی و تصویری
۴۲۵	مضامین‌های دیگران
۴۲۵	منابع مختلف موسیقایی
۴۲۶	منابع نظری موسیقی و ردیف
۴۲۷	نسخ خطی و چاپی موسیقی
۴۳۰	منشآت اهل موسیقی و رتبه‌های مربوط به موسیقی
۴۳۱	منابع فقهی
۴۳۲	منابع نگارگری
۴۳۲	فهرست‌ها و دایرةالمعارف‌ها
۴۳۳	مضامین‌های میدانی
۴۳۳	منابع ثانویه
۴۳۳	منابع بی‌نام
۴۳۴	مجموعه‌ها
۴۳۶	منابع اینترنتی

کتابخانه‌های است درباره بخشی از تاریخ موسیقی قزوین و بخش از پایان‌نامه دوره دکترای نگارنده را (با تغییراتی در ساختار و سبک) در دسترس می‌گیرد. این اثر به درخواست ریاست حوزه هنری سازمان بهادری اسلامی استان قزوین، جناب آقای محمد کرم اللهی، و همکاران معاون محترم ایشان، سرکار خانم زهره ترکمن، تألیف شد. در این اثر تلاش شده، به دور از گرایش‌های ناسیونالیستی (عاملی که متأسفانه گاه در تحقیقات امروز مشاهده می‌شود)، تحولات موسیقی قزوین بر مبنای تصویر روشنی از این تحولات ارائه شود. به امید اینکه دیگر پژوهشگران عرصه موسیقی نیز در تکمیل این اثر گام بردارند و دربارهٔ دوره بررسی و تحقیق کنند.

سپاسگزاری از افراد، مؤسسات و نهادها

استادان راهنمای دورهٔ دکترای جناب آقای دکتر محمدتقی اشرفی و دکتر آذین موحد؛ خانم فریبا افکاری، مسئول بخش نسخ خطی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، که در تهیهٔ نسخ خطی کتابخانه‌های مختلف تهران مرایای کردند؛ خانم حری و کنانی، کتابداران محترم

بخش نسخ خطی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران؛ دکتر ساسان فاطمی و دکتر هومان اسعدی، برای مشاوره در انتخاب چارچوب نظری؛ محمد وکیل‌ها، ریاست محترم انجمن موسیقی اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی استان قزوین، به دلیل همیاری در ضبط مصاحبه‌های تصویری و صوتی از مصاحبه‌شوندگان؛ خاندان جناب قزوینی، به‌ویژه حسین جناب، که اسناد مرحوم حاج ملا عبدالکریم جناب قزوینی را بی‌مضایقه در اختیار بنده قرار دادند؛ محمدصادق رشوند، مسئول دفتر آصف‌زاده و رضا پناهی، برای اطلاعات ارزنده‌شان؛ میرزا علی‌اکبر ثقفی (متخلص به خرم قزوینی) از پیش‌کسوتان موسیقی به دلیل راهنمایی‌های تشخیص اشعار صفحات قدیمی و محمدجواد حضرتی‌ها (عربی‌نویس و هوشگر عرصه شعر) به دلیل اطلاعات گرانبهایشان دربارهٔ جناب‌های قزوین و تصانیف قدیمی.

در این تحقیق، وضعیت موسیقی کلاسیک در قزوین، از دوران صفوی تا انتهای دوره قاجار بررسی می‌شود. روش تحقیق مبتنی بر تحلیل محتوا با استفاده از اسناد کتابخانه‌ای و مصاحبه است. دوران ذکر شده را می‌توان به دو صورت بندی تقسیم کرد. صورت بندی نخستین، بر اساس گفتمان‌های در نسلی مهم اجتماعی متأثر از مذهب تشیع دوازده امامی انجام شد. وضعیت موسیقی در نگرش و رفتارهای اجتماعی این صورت بندی در محدوده احتیاط یا ممنوعیت قرار داشت. ممانعت برای لایه‌های برتر اجتماعی کمتر برای دیگر سطوح اجتماعی بیشتر بود. پارادایم مذکور در شکل اجتماعی اهل موسیقی، طبقه بندی اجتماعی، کارکرد موسیقی آوازی و ساز و ایام تئوریک تأثیرات ژرفی را بر جای گذاشت. موسیقی قزوین، در دوران نخستین و رواج تعزیه در دوران ناصری، از روند دینامیکی برخوردار بود. با شکل گیری جنبش مشروطه و تمایل برخی از جریان‌های جنبش به مدرن شدن (با تمایل غربی) صورت بندی دیگری شکل گرفت. در این صورت بندی موسیقی دیگر در گفتمان محدودیت یا ممنوعیت‌های حکومتی قرار نداشت. در نگرش و رفتارهای اجتماعی، روند دیگری در حال شکل گیری بود که تأثیرات تدریجی

آن بر حیات موسیقایی دوران نیز مشهود بود.

واژگان کلیدی

موسیقی کلاسیک، موسیقی دوره صفویه، موسیقی دوره قاجار، ساز، نظام موسیقایی

فهرست اختصارات

جدول ۱: علائم اختصاری

ردیف	حروف اختصاری	معنی
۱	بی تا	بی تاریخ
۲	ت	تولد
۳	ج	جلد و جلد‌ها
۴	س	جواب سنجی
۵	حک	حاکم (برای حکام)
۶	حک	حکومت (برای شاهان)
۷		درگذشته، متوفی
۸	ز	زنانه
۹	ش	هجری شمسی
۱۰	ص	صفحه / صفحات
۱۱	ق	قمری
۱۲	م	میک
۱۳	م. ف	میک فیلد
۱۴	من	
۱۵	ن. ت	نسخه تایپ شده
۱۶	ن. خ	نسخه خطی
۱۷	نگ	نگاه کنید به
۱۸	همان	ماخذ پیشین